

Η αγιότητα ως εικονισμός της Βασιλείας

[Ορθοδοξία](#) / [Αγιολογία](#) / [Θεολογία](#)

[Μητροπολίτης Περγάμου Ιωάννης Ζηζιούλας](#)

Στην Κυριακή προσευχή, της οποίας ο χαρακτήρας είναι σαφώς εσχατολογικός, προξενεί εντύπωση ότι ευθύς αμέσως μετά το αίτημα «αγιασθήτω το όνομά Σου» ακολουθεί το «ελθέτω η Βασιλεία Σου». Πολλοί ερευνητές φρονούν ότι στην ουσία τα δύο αυτά αιτήματα σημαίνουν το ίδιο πράγμα. Αγιασμός και Βασιλεία του Θεού όχι μόνο συνδέονται μεταξύ τους στενά, αλλά θα μπορούσε να πει κανείς ότι ταυτίζονται. Αυτό που ζητούμε από τον Θεό στην προσευχή «Πάτερ ημών» είναι να έλθει η Βασιλεία Του στον κόσμο, ώστε όλοι οι άνθρωποι και όλη η κτίση να δοξολογούν και να αναγνωρίζουν ως άγιο τον μόνον άγιο Θεό, και να μετέχουν στην αγιότητα και τη δόξα Του. Αγιότητα και Βασιλεία του Θεού αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοεξηγούνται. Η θέωση δεν είναι άλλο από τη μετοχή αυτή στη δόξα και την αγιότητα του Θεού στη Βασιλεία Του. Δεν είναι νοητή η θέωση χωρίς τη Βασιλεία του Θεού και τον αγιασμό διά της μετοχής στην αγιότητα του Θεού.

Ερμηνεύοντας το αίτημα της Κυριακάτικης προσευχής «ελθέτω η Βασιλεία Σου», ο άγιος Μάξιμος γράφει: «ελθέτω η Βασιλεία Σου· τουτέστιν το Πνεύμα το άγιον». Η έλευση της Βασιλείας συνδέεται στην Αγία Γραφή με την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος (Πράξ. 2, 18). Δεν ενε χωρίς σημασία ότι το Άγιο Πνεύμα στη σκέψη των Πατέρων συνδέεται πάντοτε με τον αγιασμό του κόσμου. Ακριβώς επειδή φέρνει τη Βασιλεία του Θεού στον κόσμο, γι' αυτό και αγιάζει τον κόσμο. Τώρα, το ίδιο Πνεύμα συνδέεται και με κάτι άλλο: τη συγκρότηση του θεσμού της Εκκλησίας («όλον συγκροτεί τον θεσμόν της Εκκλησίας», ψάλλουμε σ' ένα από τα τροπάριά Του), η δε Εκκλησία συγκροτείται στην πληρότητά της μόνο στη Θ. Ευχαριστία, όπως τονίζει ο άγιος Νικόλαος ο Καβάσιλας εκφράζοντας πιστά την Ορθόδοξη παράδοση : «Την του Χριστού Έκκλησίαν, ει τις ιδείν δυνηθείη... ουδέν έτερον ή αυτό μόνον το Κυριακόν όψεται σώμα (δηλ. τη Θ. Ευχαριστία)». Ξαναγυρίζουμε έτσι στον ίδιο κύκλο: αγιότητα- Βασιλεία του Θεού - Πνεύμα Αγιον - Εκκλησία - Θ. Ευχαριστία. Μέσα σ' αυτόν τον κύκλο πρέπει να τοποθετηθεί η θέωση των αγίων - έξω από αυτόν δεν υπάρχει αγιότητα κατά την Ορθόδοξη θεολογία, δηλαδή τη θεολογία των Πατέρων.

Ακριβώς επειδή μόνο στο πλαίσιο αυτό νοείται η θέωση των ανθρώπων και του κόσμου, ο άγιος Μάξιμος με τρόπο που δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολίας βλέπει τη Βασιλεία του Θεού και τη θέωση των αγίων ως μία αιώνια προέκταση της Θ. Λειτουργίας, και τη Θ. Λειτουργία ως μία εικόνα της Βασιλείας του Θεού μέσα στον χώρο και τον χρόνο. Αξίζει να ακούσουμε μερικά αποσπάσματα από τη «Μυσταγωγία» του.

Το σύμβολο της πίστεως σημαίνει «την εφ' ης εσώθημεν παραδόξοις λόγοις τε και τρόποις της πανσόφου περί ημάς τε Θεού προνοίας γενησομένην γενετικήν

ευχαριστίαν κατά τον αιώνα τον μέλλοντα» [=Την ευχαριστιακή ομολογία που θα προσφέρουν οι μετέχοντες στη Βασιλεία του Θεού αιώνια, για όσα ο Θεός έκαμε για τη σωτηρία μας].

Η Τρισάγιος δοξολογία, που ψάλλει ο λαός με το «Άγιος, άγιος, άγιος, Κύριος Σαβαώθ», σημαίνει και εικονίζει «την προς τας ενσώματους και νοεράς δυνάμεις κατά το μέλλον φανησομένην ένωσίν τε και ισοτιμίαν... καθ' ην συμφώνως ταις άνω δυνάμεσιν, ταυτότητα της ατρέπτου περί Θεόν αεικινησίας, τρισίν αγιασμοίς υμνείν τε και αγιάζειν την τρισυπόστατον μίαν θεότητα διδαχθήσεται των ανθρώπων η φύσις» [=τον αιώνιο αγιασμό του Τριαδικού Θεού από τους ανθρώπους στη Βασιλεία].

Το «εις άγιος, εις Κύριος» προ της Θείας Κοινωνίας σημαίνει και εικονίζει «την υπέρ λόγον και νουν προς το εν της θείας απλότητος... συναγωγής τε και ένωσιν».

Τέλος, η Θεία Μετάληψη σημαίνει και «εικονίζει» και προσφέρει την «μέθεξιν» εκείνην, που επιτρέπει στους αξίως μετα-λαμβάνοντας, «ώστε και αυτούς δύνασθαι είναι και καλείσθαι θέσει κατά την χάριν θεούς, διά τον αυτούς όλως πληρώσαντα όλον Θεόν, και μηδέν αυτών της αυτού παρουσίας κενόν καταλείψαντα» [επί λέξει: ώστε και αυτοί οι μεταλαμβάνοντες να μπορούν να είναι και να καλούνται θέσει κατά χάριν θεοί, ένεκα του Θεού, ο οποίος ολόκληρος τους εγέμισε και δεν άφησε σ' αυτούς κανένα κενό της παρουσίας Του].

Μ' άλλα λόγια, η Θ. Ευχαριστία κάνει τους αξίως μετέχοντας θέσει και κατά χάριν θεούς λόγω της πλήρους παρουσίας τού όλου Θεού σ' αυτούς. Πρόκειται σαφώς για θέ-ωση των αγίων ως πρόγευση και εικονισμό της Βασιλείας. Σαφέστερος δεν θα μπορούσε να είναι ο άγιος Μάξιμος ως προς τον θεωτικό χαρακτήρα της Θ. Ευχαριστίας και της σχέσεώς της με τη Βασιλεία του Θεού. Οι άγιοι, λοιπόν, καθώς μετέχουν στη Θ. Ευχαριστία, γίνονται θεοί κατά χάριν και εικονίζουν τη Βασιλεία του Θεού. Αλλά τί σημαίνει το «εικονίζουν», και πώς συνδέεται αυτό με την καθημερινή, την ιστο-ρική μας εμπειρία;

Η έννοια της εικόνας έχει καίρια σημασία στην Ορθόδοξη θεολογία. Δεν εννοώ μόνο την εικόνα του Χριστού και των αγίων που προσκυνούμε στις εκκλησίες μας, αλλά γενικότερα την έννοια του εικονισμού. Όλα μέσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία είναι εικονισμοί. Έκτος από τις ιερές εικόνες, ει-κονισμοί είναι οι πράξεις, οι κινήσεις και τα πρόσωπα της θείας λατρείας. Ο άγιος Μάξιμος τα ονομάζει όλα αυτά «εικόνες», καθώς και όλα όσα συνέβησαν και συμβαίνουν στην ιστορική ζωή της Εκκλησίας ήδη από την εποχή της Καινής Διαθήκης -όλα είναι εικόνες των μελλόντων, τα οποία και θα αποτελέσουν την «αλήθεια» των εικονιζόμενων στην ιστορία. Η αλήθεια, συνεπώς, βρίσκεται στο μέλλον, στη Βασιλεία του Θεού. Στην

ιστορική ζωή της Εκκλησίας όλα είναι εικόνες του μέλλοντος, οι άγιοι που ιστορούμε στις εικόνες μας δεν είναι «φωτογραφίες» της ιστορικής μορφής των (γι' αυτό και δεν έχουμε στις εικόνες τους αγίους όπως ήταν στην ιστορική ζωή τους αλλά όπως, κατά την έμπνευση της Εκκλησίας, θα είναι στο μέλλον, λουσμένοι στο άκτιστο φως και στη δόξα του χρυσού φόντου). οι επίσκοποι στη Θ. Λειτουργία είναι εικόνες του Βασιλέως Χριστού, όπως θα έλθει στη Βασιλεία Του (γι' αυτό και φορούν λαμπρά άμφια και κάθονται επί θρόνου και ασκούν κρίση και εξουσία -μόνον όσοι έχουν χάσει τη γλώσσα και τη «λογική» του εικονισμού, πράγμα που ατυχώς έχει συμβεί στις μέρες μας σε όλο το φάσμα του πολιτισμού, σκανδαλίζονται από κάτι τέτοιο)- όλοι οι συμβολισμοί και οι κινήσεις της Λειτουργίας είναι εικόνες των εσχάτων, όπως η Μικρά και η Μεγάλη Είσοδος και όλα όσα ερμηνεύει μ' αυτόν τον τρόπο ο άγιος Μάξιμος (δεν έχουμε στην Ορθόδοξη λατρεία συμβολισμούς χρωμάτων ή σχημάτων και κινήσεων που παραπέμπουν στην ιστορική ή φυσική μας εμπειρία, αλλά μόνο στην εσχατολογική πραγματικότητα της Βασιλείας).

Το ότι όλα στην Εκκλησία είναι εικόνες, δεν σημαίνει ότι δεν είναι αληθινά, ότι πρόκειται για φαντασία. Σ' όλη την περίοδο της Εικονομαχίας οι υπερασπιστές των αγίων εικόνων στηρίχθηκαν στο επιχείρημα ότι, αφού ο Υιός του Θεού σαρκώθηκε και έγινε πρόσωπο της Ιστορίας, ό,τι συμβαίνει έκτοτε γύρω από το πρόσωπό Του, εικονίζει την τελική, εσχατολογική παρουσία Του μ' έναν τρόπο πραγματικό και όχι φανταστικό. Έτσι, ενώ η αγιότητα του Χριστού και του Θεού θα φανεί στη Βασιλεία Του, ήδη ο εικονισμός της στην παρούσα ζωή μετέχει οντολογικά -δεν παραπέμπει σημειολογικά ή μεταφορικά- στην αλήθεια των μελλόντων. Για τον λόγο αυτό και οι εικόνες των αγίων μεταδίδουν χάρη από τα έσχατα, όταν τις προσκυνούμε, και τα ιερά λείψανά τους επίσης, και οι επίσκοποι και ιερείς, όταν ασπαζόμεθα τη δεξιά τους ή μας ευλογούν κ.λπ. -όλα ως εικόνες της Βασιλείας μετέχουν στην πραγματικότητα και την αλήθεια της.

Αλλά τότε τί διαφέρει η εικόνα από την αλήθεια της Βασιλείας; Την απάντηση εκφράζει η ρήση του Αποστόλου Παύλου «έχομεν τον θησαυρόν τούτον εν οστρακίνοις σκεύεσιν», καθώς και η άλλη «βλέπομεν άρτι εν εσόπτρω και εν αινίγματι, τότε δε (=στη Βασιλεία) πρόσωπον προς πρόσωπον». Το ίδιο εννοεί και ο Ιωάννης, όταν γράφει ότι στη Βασιλεία του Θεού «οψόμεθα αυτόν (τον Θεόν) καθώς έστι». Μ' άλλα λόγια, κάθε τι το άγιο. είτε πράγμα είναι αυτό είτε πρόσωπο, στην παρούσα κατάσταση της Εκκλησίας είναι εύθραυστο σαν το οστράκινο σκεύος από τη δύναμη του κακού, που δρα ακόμα στην ιστορία, είναι «αινιγματικό», επιδεχόμενο παρερμηνεία, αμφισβήτηση ή και απόρριψη - κάτι σαν έσοπτρο και σαν αίνιγμα - και ζει με την προσδοκία της τελικής φανερώσεώς Του «καθώς έστι». Οι άγιοι, λοιπόν, στον παρόντα κόσμο ζουν με την προσδοκία της

Βασιλείας έντονη , δεν επαναπαύονται στην παρούσα κατάσταση τους, είναι ευάλωτοι από το κακό, παλεύουν πιο πολύ από όλους τους άλλους με τους δαίμονες, υφίστανται και βιώνουν περισσότερο από κάθε άλλον τη νέκρωση και τον θάνατο που ακόμα κεντρίζει την κτίση, και -το σπουδαιότερο- μαζί με τον Μ. Αντώνιο πιστεύουν ότι όλοι οι άλλοι θα πάνε στον Παράδεισο εκτός από αυτούς. Με τα λόγια ενός συγχρόνου αγίου μας, του Σιλουανού του Αθωνίτου, κρατούν τον νου τους στον Αδη και δεν απελπίζονται. Όσο πιο πολύ συνειδητοποιούν το ότι είναι «εικόνες» των μελλόντων, τόσο πιο πολύ μετατοπίζουν και μεταθέτουν την αγιότητά τους έξω από τον εαυτό τους, την αφήνουν να «διαβαίνει επί το πρωτότυπον», κατά τη φράση του Μ. Βασιλείου, αναπτύσσοντας και βιώνοντας ένα ήθος ταπεινώσεως, που δεν είναι ψυχολογικό, αλλά οντολογικό, βασισμένο όχι στο συναίσθημά τους, αλλά στην αλήθεια ότι η αγιότητά τους είναι εικόνα, που μετέχει στην πραγματικότητα και παραπέμπει στο πρωτότυπο, τον μό-νον άγιο. Σαν τον επίσκοπο που, εισοδεύοντας στη Θ. Λειτουργία ως εικόνα Χριστού, δέχεται την προσκύνηση του λαού στον ύμνο «δεύτε προσκυνησωμεν και προσπέσωμεν Χριστώ», μόνο για να σπεύσει να προσθέσει «σώσον ημάς Υιέ Θεού», μεταθέτοντας έτσι την προσκύνηση «επί το πρωτότυπον». Και σαν τον κάθε κληρικό που, όταν του ασπάζονται τη δεξιά οι πιστοί, συνειδητοποιεί έτι μάλλον την αναξιότητά του, και βλέπει αγίους αυτούς που τον βλέπουν άγιο. Αυτό είναι το μέγα μυστήριο του εικονισμού. Είναι η παραπεμπτικότητα, η αναφορικότητα του είναι μας. Χωρίς το βίωμα αυτό, η αγιότητα μέσα στην ιστορία γίνεται δαιμονική. Η πύλη προς τη Βασιλεία είναι στενή, περνάει απαραιτήτως από τον Σταυρό -αυτό θα πει εικονισμός στην υπαρξιακή του σημασία, και το γνωρίζουν αυτό οι άγιοι. Γι' αυτό η αγιότητα περνάει πάντα από το μαρτύριο και από την ειλικρινή αναγνώριση της μηδαμινότητάς μας. Αφήνει τόπο στον μόνο Άγιο και στη Βασιλεία του, δεν στηρίζεται στην ηθικότητα και την αξιωσύνη μας, και βλέπει τους άλλους ως μελλοντικούς κατοίκους της Βασιλείας του Θεού, ή αγίους. Μέσα στον κάθε αμαρτωλό βλέπει ο άγιος, που -ποιός ξέρει-σαν τον Ληστή του Σταυρού μπορεί να βρεθεί στη Βασιλεία Του. Βιώνοντας τον εικονισμό της Βασιλείας ο άγιος βιώνει την αγάπη, αυτό που κατά τον Απόστολο είναι το μόνο που θα επιζήσει όταν και αυτή η πίστη και οι εντυπωσιακές θαυματουργίες της θα καταργηθούν στη Βασιλεία του Θεού.

(Μητροπ. Περγάμου Ιωάννου Ζηζιούλα, «Η Θέωση των Αγίων ως εικονισμός της Βασιλείας». Από τον επετειακό συλλογικό τόμο, «Αγιότητα. Ένα λησμονημένο όραμα», εκδ. Ακρίτας, σ. 33-39)

<http://bit.ly/14I9CWm>